

VALIBUK¹

BYLO TO ZA BLAHOSLAVENÉ PAMĚTI KAKOŇ KRÁLE –, když v jedné dědině chudá žena, které bylo devadesát šest let, dítě porodila, tak silné a velké, že podobného mu nikdo neviděl. – Sousedé, kde který, chodili na podívanou, ba i do okolních vesnic se ta zvěst roznesla a lidé přicházeli podívat se na to divotvorné dítě. Nebylo pamětníka, by která z žen takové dítě byla kdy porodila. –

„No moja stará, vieš čo?“ řekl uradovaný otec, „ty toho chlapca musíš za deväť rokov nadáť², lebo muož byť, že dač hodnýho z něho vyrastie.“ – „Nože no, keď len tak chceš, nachže ti budě,“ odpoveděla žena a při tom zůstalo. Matka chlapce kojila a chlapec ode dne ke dnu se měnil, že se rodiče nevěděli od divu kde podiet. Po třech letech dovedla ho matka do hory (lesa) k jedné smrčíně, či by s to byl vytrhnouti ji; ale nemohl. Odvedla ho domů a poznovu tři roky kojila. V šestém roku zase ho do hory zavedla; to už menší smrčiny vytrhoval jako konopí, ale duby a buky nevládl. „Ej mamó, mamó,“ pravil mateři, „vy stě ma dobre vydojčili, ale sa eště bojím, že by mi to trhanía bukou poškodilo. Keby stě vy mňa chceli eště za jednie tri zimy nadáť?“ –

„I keď tak chceš, veď ja to eště urobím,“ slíbila matka. Po devíti letech šel chlapec do lesa a největší buky i s kořáním vytrhoval a vrchem dolů obracel. – Nazvali ho Valibuk.

V sedmnáctém roku nemohl Valibuk doma již vydržeti. Neměli rodiče pro něho ani dosti práce, ani stravy. I řekl jim jednoho dne: „Počúvajtež³, milí rodičia! To znátě dobre, kdo za pecom sedá, že o ničom rozprávať nězná; to by mi k poctivosti něslúžilo, keby ja kus sveta něskúsil. Prosím vás, prepustťe ma na rok lebo dva, rád by som sa naučiť, ako ľudie na svetě žijú. Něbojtě sa, že na vás zabudněm⁴, ale vás vo

¹ Také Valihora. ² Kojiti. ³ Poslyšte. ⁴ Zapomenu.

vašej starosti chcem statočne opatrit.“ – Pŕistali na to i rodiče, v ničem mu pŕekážeti nechtíce.

„Nuž lenže choď sbohom,“ ŕekl otec, „my ŕa vďačne pŕepúšťame, len, synok, všade opatrný buď a nikdy ľuďom nĕubližuj.“ –

Valibuk rozloučil se s svými rodiči, odešel a ještě v tu noc do jedné na pustatině vybudované krčmy dorazil. Sedĕli tam dva pocestní za stolem. – Valibuk pŕisedl k nim.

„Dobří ľudie, zkadě stě?“ zeptal se jich Valibuk.

„Zkaděkoľvek,“ odpovĕděli pocestní.

„A akýhože stě remesla?“

„Ja som Skalymej,“ odpovĕdĕl jeden z nich, „keď mlynský kameň do ruky chytím, stisnĕm ho tak, že z něho mlieko tĕčie.“

„A ja,“ povídal druhý pocestný, „ja som Źelezomej, akuokoľvek hrubuo Źelezo ulapím, všetko dovedna⁵ smiesim.“ –

„Nuž a ty, akýhože si remesla?“

„Ja som Valibuk; ja najdriečnejšiu horu⁶ tak vytrhám ako najtĕnšie konope,“ ŕekl Valibuk, a obrátĕ se k pocestným, dodal: „A keď je tak, bračekouci, buďme dobrí pŕiatĕlia. Ja chcem s vami chlieb jest.“ „No veru dobre budĕ,“ odpovĕdĕl Skalymej i Źelezomej, „i my chceme s tĕbou chlieb jest, ani ŕa nĕopustíme.“ – Podali si ruce a vĕrnost si vespolek slíbili. –

Za rána vybrali se všickni tŕi do cesty. Nešli dlouho, an se potkali v bahnitĕm, velmi strmĕm závoze s vozmi. Gazdovĕ⁷ okolo svých vozů naŕíkali, nemohše jimi z místa pohnouti.

„Čože vám?“ ptá se jich Valibuk.

„I nĕvoľa ho metala!“ pravil jeden, „Źelezo vezieme a tu sme do hlíny zaviazli. Všetkých osematŕicat koní sme zapriahli k jednomu, a tu s mesta rušit⁸ nĕmuožeme. Vedť toto ělovek nĕslýchal!“ – „Nože no,“ ŕekl jim Valibuk, „lenže sa

⁵ Dohromady, do jednoho kusu. ⁶ Vysokých, pěkných kmenů les.

⁷ Hospodáři. ⁸ Pohnouti se, šinouti.

nětráptě; ale by sme vás vyslobodili, keby stě nám dali toľko železa, čo jeden z nás odnese.“ – Gazdové přivolili.

„Len si nabertě všetci traja, koľko odněsietě, ale nám z tej hlíny pomáhajtě, lebo tu odkapat⁹ musíme“ – pravili.

„No, len vypriahnitě statky¹⁰,“ kázal jim Valibuk. Poslechli. Tu – na velký div začal Valibuk těžké vozy do náručí bráti a jeden po druhém na sucho vynášeti.

„I bystudadě, čože to budě!“ vzkřikli gazdové a s otevřenými ústy na Valibuka hleděli. Ani svým očím nevěřili, vidouce, že Valibuk všecky vozy i s nákladem povynosil.

„Vykonali sme prácu, teraz nám plácu,“ řekl Valibuk, „ako stě slůbili, tak dajtě!“ a hned začal pořádkem s jednoho vozu po druhém železo sbírat, až je dopusta¹¹ sebral. – Gazdové začali naříkati. „No mně to všetko eště málo,“ řekl jim Valibuk, „ale už i na tomto pristaněm, ale čo týmto dvom dátě, ako stě vraveli, o to sa startě.“ – Gazdům vyvstával studený pot na čela při těchto slovích. – Skalymej vystřel ruce, chtě vozy i koně i lidi pobrat, ale Valibuk mu to zabránil řka: „Daj pokoj; prestaňme na tomto želiezku!“ Gazdové rádi, že alespoň koně a vozy jim nechati chtějí, nemeškajíce zapřáhli a rychle pryč odjeli. –

„Chlapci,“ prohlásil se Železomej po jejich odjezdu, „vietě čo? – Ja z tohoto želiezka namiesim troje cepou a puojdeme na mlatbu.“

„Naozaj¹², to ažda dobre budě!“ přisvědčil Valibuk, a sednuv si podle Skalymeje na kládu, přihlížel na práci Železomeje. – Ten začal železo lámati, mísiti, až bylo měkké jako těsto, potom šůľkal z něho cepy a hole, svázal je, a netrvalo to dlouho, byly cepy hotovy. Ty tři cepy vážily dvě stě sedmadevadesát centů. – Potom sebrali se a šli k jednomu pánovi. Ten měl veliké stohy pšenice, a nemohl nikde mlaticů dostati. Ozámili se mu tedy, a že jestli by jim ty stohy vymlátiti nedal.

⁹ Zahynouti. ¹⁰ Dobytek. ¹¹ Že pranic nezůstalo, do prachu. ¹² Opravdu.

„Keby vás aspoň sto bolo, by vám dal tie stohy načat, ale trom moje stohy pobabrit¹³ nĕdám,“ řekl jim pán.

„Ej panĕ, čože by stĕ mali tak rozprávat; keď vám ich do večera zajtrašieho nĕvymlátíme, robtĕ, čo chĕtĕ, s nami. Trebárs nám o hrdlá puojďĕ, my sa podvoľujeme, len nám robotu dajťĕ!“ ozval se Valibuk.

„Nuž, a z ktorýhože¹⁴ chĕtĕ mlátit?“ zĕptal se pán.

„Kdože vás vie¹⁵,“ řekl mu Źelezomej, „my sme ešĕ nikdy z dielu nĕmlátili, ale ak nám za ustávanie¹⁶ to dátĕ, čo si sami odnĕsieme, na to pristanĕme, a hoc nás vezmetĕ i na písma¹⁷.“

Pán milerád jim písma dal, mysleť, že ani patnásť kil¹⁸ mu neodnesou. – Milí chlapi tedy, sotva se rozbřesklo, vzali cepy a začali mlátit. Nebrali po jednom snopu, ale mlátili do celého stohu takovou silou, že za nedlouhý čas celý stoh na prach zdrobili. Tak šli od stohu k stohu; kouřilo se okolo nich jako z mile¹⁹.

„Chlapci,“ pravil Valibuk, když byli hotovi s mlatbou, „lopaty nĕmáme, vydúchajme tie plevy!“ – Dúchali chlapi, až se mrvenina široko daleko zanášĕla; čistĕ zrna pak zůstávalo na zemi.

Když pán k tomu přišel, hnĕval se, že mu slámu rozfoukali, ale mu Skalymej pravil: „Čože máťĕ ľutovať, nĕtreba vám ju na role vozit; zo slamy nĕmáťĕ nič, ale z pšenici, len hotujťĕ diely.“ –

„Dávno sa tie hotovie; ale vy nĕmáťĕ vrieć²⁰ na vašu čiastku.“

„Ej veď nám ažda požićiatĕ²¹? My vám ich statočně pri-navrátíme“ – ozvali se chlapi.

„Ja na puožićky nĕdám nič“ – řekl pán.

„Tak tedy to zrno si len do vašej sypárni posnášame?“

„Nože, lenže si složťĕ,“ pravil jim pán.

¹³ Pocuchat. ¹⁴ Mlatci mlátí za díl obilí, ptá se tedy, jaký díl vezmou.

¹⁵ Kdo vás zná, jak platíte. ¹⁶ Namahání. ¹⁷ A třebas to ujednejme písemně.

¹⁸ Korců. ¹⁹ Uhelná pec, Meiler. ²⁰ Pytle. ²¹ Půjčíte.

Chlapci šli a všecku tu vymláčenou pšenici do jedné velké sýpky posypali. Potom pozavírali dobře okna i dvěře, a když měli všecko přihotovené, Skalymej objal sýpku, vyložil si ji na plece, pánovi řekli: „Dobře sa majtě!“ a ti tam – odešli.

Pán se tomu náramně podivil, ještě více ho to ale mrzelo. „Ej,“ zvolá po chvíli, „vypusttě toho bujáka²² za nimi, nach ich roztrká!“ –

Kravař vypustil býka a ten prosto za nimi se pustil. –

„Obzritě sa tam, čo to za nami dupajcí?“ pravil Skalymej chlapcům. –

„Vera to,“ odpověděl mu Železomej ohlídnuv se, „toho velkého bujáka za nami pustili.“ –

„No, nič to preto, len vy choďte!“ kázal jim Valibuk, chytil cep, a když býk k němu doběhl, tak ho po hlavě udeřil, že hned nosem do země zaryl. Potom vzal ho za nohy zadní, přehodil přes plece a šli dále. –

„Ej,“ zvolá po chvíli Železomej, „bračekouci, nahajme my to všetko tu, lebo hľa, už dvoch divých bravou za nami pustili!“ – Než Valibuk kázal opět chlapcům, aby šli napřed, on sám bravů dočkal, cepem zabil, zabitě přes plece přehodil a teprv šli dále. –

Po chvíli praví zase Železomej: „Ej, ale už s vozom o šty-roch paripách²³ idú pre nás!“ Sotva to dopověděl, už jim byl vůz v patách; tu se ale Skalymej rychle obrátil a sýpku na vůz hodil, div že se to všecko nezlámalo. – Valibuk rozprášil lidi cepem a Železomej chytil obodze²⁴. Bujáka a bravery naložili také na vůz a pomalu pohýňali dále k domovu. Doma si to na tři částky rozdělili; Valibuk dal svou část rodičům.

Po této práci šli hledati druhou, a poznovu se vybrali do jednoho velkého města. Dle obyčeje ptali se jednoho měšťana, cože tam nového.

„Ach, bodaj by lepšuo bolo slýchať,“ odpověděl jim měšťan, „naše mesto je vo veľkom smútku, ale največší zármutok

²² Býka. ²³ Paripa, kůň pěkný, nádherný. ²⁴ Opratě.

má náš tu obydlený král. Tieto dni jeho tri dcéry skapaly. Chodily sa každý deň na jedno mesto kúpať, a ztadě kdo vie, kde sa poděly. Povedajú ľudie, že im jedna ježibaba krásu záviděla, a preto ich zakliala, aby sa prepadly, a že skutočne traja drakovia preč ich odviedli. To nik nĕvie, kde sa poděly, lenže ich všetky tri do jednej diery pod zem utiahli. Náš král nĕvie od žiaľu, čo má robiť. Celuo mesto dal čiernym súknom zastreť a sľubuje, že kdokoľvek tie tri dcéry vynajdĕ a vyslobodí, tomu ktorúkoľvek za ženu dá, i pol kráľoustva.“ – „To je pre nás, puďme ku kráľovi!“ zvolal Valibuk, jak to zaslechl. – Šli. –

„Najjasnejší kráľu,“ promluvil Valibuk, když vstoupili před krále, „my smo ľudie cudzí, ale smo vás vo vašom zármutku prišli polutovať. Vy stĕ, ako nám ľudie rozpráveli, tri dcéry utratili, ale my vám ich oslobodíme, keď budĕtě vo vašom kráľouskom slove stát a potom nám ich za ženy dátĕ. Pustíme sa za nimi, hoc nás i život stát budĕ. Kreme toho žiadame, dajťĕ nám jeden povraz na tri tisíce siah ukrútiť, aby sme do akejškoľvek hľbočiny sa spustiť mohli. Potom nám dajťĕ prihotoviť dvanásť kíľ kaši²⁵, dvanásť pecí chleba²⁶ a dvanásť volou.“ –

„Všetko, čo žiadatĕ, vám sporiadat dám,“ řekl jim král, „a moje milé děti si za ženy pobertĕ; len mi ich vyslobodťĕ.“

I kázal král, aby se všeccko přichystalo, jak si to chlapani přáli, a když vše přihotoveno měli, naložili to na sebe, voly před sebou hnali, a tak se ubírali do hľbokých lesů. – Dľouho chodili po tĕch lesích, až jednou přišli na jednu louku. „Tu zastanĕme,“ pravil Valibuk, „v týchto horách sa poobzeráme, či tu dákej diery nieto ta dolu do druhého sveta!“ Ostatní přistali.

Valibuk a Železomej šli díru hľdat a Skalymej měl večĕři strojiti. Nakladl ohně, postavil do kotle kaši, zabil vola a přihotoveného začal opekat. – Jak tu samotný u ohně sedí, kaše

²⁵ Žltá kaše, jáhly, proso, ²⁶ Jedna pec obyčĕjnĕ na 7 bochníků se počítá.

se dovářela, vůl se dopékal, zaskučí nad ním na vysoké jedli Loktibrada²⁷: „Variš kašu, variš, ale jej něbuděš jest!“ –

„Ej ozaj²⁸ ju něbuděm, nach len prídě Valibuk,“ praví Skalymej.

„Valibuka ti nieta doma, a těbe ju horúcu dopusta zjem“ – zaskuhrala Loktibrada, skočila se stromu, Skalymeje převálila na nátoň, kaši mu do drobtu snědla a vola odnesla.

Sotva se Skalymej Loktibrady zbyl, už Valibuk s vršku volal: „Či navarils kaši a vola upiekols?“ – „Ej horká²⁹ upiekol; ale čože – jedna Loktibrada mi ju zedla a vola odniesla,“ žaloval Skalymej a chlapcům vypravoval, co se mu přihodilo. –

„No, veď si ty za chlapa! Či si jej něveděl oči vypiect? – My celý děň hľadáme, a ty, naničhodník, dáš dajakej potvore všetko pohltat,“ zlobil se Valibuk.

Druhý den zůstal Železomej, by kaši vařil, a Skalymej s Valibukem šli díru hledat. Okolo večera se vrátili. „Či si kaši navaril?“ volal zdaleka již Valibuk. –

„Ej veď som navaril, ale Loktibrada mi ju zedla dopusta!“ – odpověděl smutně Železomej. – „No, už stě vy len pľuháci,“ rozhněval se Valibuk, „chudťže vy už hľadat, zostaněm pri vatre³⁰ ja.“ Třetí den šli Železomej s Skalymejem díru hledat a Valibuk zůstal, by vařil večeri. – Natahal si buků, nakladl hranici a rozdělal oheň; potom nasypal do kotle kaši, vtáhl vola na rožeň a začal péci. Mezitím udělal klepec a postavil ho k dopékajícimu se volu. Vtom se ukáže na jedli Loktibrada.

„Variš kašu, variš, ale ju něbudeš jest!“ – zaskučela. „Ej ozaj ju něbuděm, nach len prídu chlapci s cepami. Puď len dolu, puď s toho buka! Čo si, kdo si?“ – Loktibrada mžikem dolů se spustila, chtěc vola uchytit, ale klepec ji zaklopil. – „Aha, tu si!“ zasmál se Valibuk, „no veď ja těbe za kašu zaplatím.“ – I vzal svůj cep a Loktibradu v tom klepci bil, co mu síla stačila.

²⁷ Ježibaba, co má bradu na loket dlouhou. ²⁸ Opravdu. ²⁹ Těžko. ³⁰ Ohni.

„Jaj,“ naříkala Loktibrada, „len ma už něbi, dám ti zlata a bohatstva, koľko chceš!“ –

„Nětreba mně nič, mám ja všetkýho dost; teraz tu buděš, kým moji chlapci něprídu.“ – Mezitím Skalymej i Železomej přišli.

„Nuž, akože je?“ ptali se Valibuka.

„Nuž, akože by bolo, dobre; tu je kaša, tamto pečeňa a hentam Loktibrada,“ řekl jim Valibuk vesele. „Len puďtě, zajedzme si, a potom sa jej eště dač spýtame.“ – Sedli do trávy a jedli, po jídle z trávy povstávali a Valibuk se ozval: „Chlapci, teraz sa spýtame Loktibrady, kdě tá diera do pekla, a dotedy vo troje mlátiť buděme, kým nám jej něukáže.“ –

Pobrali cepy, šli ku klepci a tak do Loktibrady mlátili, že by byla musela hned duši vypustiti, kdyby jakou byla měla. –

„Jaj, už ma len toľko něbitě, už vám poviem, i kdě tá diera, čo ju hľadáť, a ukážem vám ju tam pod jednou velikou skalou!“ – prosila Loktibrada. „No dobre,“ pravil Valibuk, „len ju chlapci na ten povraz zaviažtě, a ak něbudě prauda, tam ju rozmlátíme na kolomaž.“

Sebrali se a všickni tři k té skále šli. Skalymej se na ni obořil a kruch za kruchom z ní odlamoval, až se jim poštěstilo díru odkrýti. „Ale kdože puojdě dnu?“

„Ja puojdēm!“ ozval se Železomej. – Sotva ho ale na dvě stě sáhů spustili, už potrhoval provazem, aby ho vytáhli. Po něm spustil se Skalymej, ale také nepřišel dále než do polovice.

„No, keď je tak, poručeno Pánubohu,“ řekl Valibuk, „len od diery něodchádzajtě, tu stojtě, ani mi povraz skorej hore něvyťahujtě, kým tri razy ním tuho³¹ nězatriasem. A teraz spúšťajtě!“ – Když byl v polovici, zarazil ho smrad a ten byl horší a horší, potom ho i pálilo, čím dále dolů tím více, až po velikých mukách na dno se dostal. – Ohlíží se kolem sebe v tom podzemním světě – všade pusto, tma a palčivost ne-slýchaná. Dlouho se rozhlížel, až naostatek maličké světyľko

³¹ Prudce.

daleko před sebou blyštěti se viděl. Za drahý čas proti tomu světýlku šel, a vždy se mu maličké ukazovalo, až tu konečně dojde a před sebou jeden utěšený od zlata a drahého kamení třpytící se zámek vidí. Bez odkladu vešel dovnitř a tu v světlici viděl samotnu nejstarší královskou dceř.

Kněžna se ulekla, vidouc člověka; avšak se mu přece jen hned mile přihovořila: „Ach, čož tu robíš, čo tu hľadáš, muoj drahý priateľko?“ –

„Těba, krásna kňazna,“ řekl Valibuk, „bez meškania pod so mnou.“

„Nie,“ odpoví kněžna, „aby ja s těbou šla, ale ty ztaděto odísť musíš; lebo aknáhle muoj muž, drak so šest hlavami, domou príde, hneď tvojmu životu koniec budě.“

„Toho sa ja nělakám“ – odřekl jí Valibuk. Vtom strhl se hluk, drak se domů vracel – a svůj budzogan³² třicet centů těžký hodil napřed, aby mu ho nebylo třeba nositi. Tu strachem zaujatá kněžna prosila Valibuka: „Ach muoj drahý priateľ, pod skoro do tejto tmavej komory, lebo muoj muž hneď domou príde a v okamžení ťa zožerie.“

„Zožerie, nězožerie,“ odpověděl Valibuk, na její prosbu ale byl přece volen jíti, dříve ale zdvihl budzogan a na třicet mil cesty draku vstříc ho opět hodil. – Drak si ho zdvihl a mrmlaje domů si ho nesl. Rozjeděn do světlice vstoupil a všecky kouty prohlídna zařval: „Fi, človečina smrdí!“

„Ach,“ praví kněžna, „kděže by sa ti tu vzala. Vedť ty vieš, že tu nikdy človek něbol ani něbudě.“

„Fi, fi, človečina smrdí! – Sem s ním, kděkoľvek je, lebo keď nie, ja tento plameň něuhasím, len keď těba zožrem!“ – zařval poznovu a plamen mu z úst sršel. „Ach drahý muži,“ prosila kněžna, „budť milostivý muojmu bratovi, ktorý ma prišol navštíviť.“

„Dobre,“ zabručel drak, „odpustím tvojmu bratovi, len nach sem príde a so mnou si zaje!“ – V tom okamžení vkročil

³² Palici, kyj (srbsky).

do světnice Valibuk a drakovi se poklonil. „Či si to ty,“ ptá se ho drak, „čo muoj budzogáň nazpak hodil?“

„Ja!“ odpověděl Valibuk.

K olovrantu³³ donesl drak olověný chléb a dřevěný nůž, i pobízěl Valibuka, aby si ukrojil a zajedl, že potom půjdou svoje síly zkusit.

„Ja tvoj chlieb jest něbuděm, ale preto ti moju silu ukážem!“ řekl Valibuk. Zatím mu kněžna od svého jídla dala a on si chutně zajedl. Potom vybrali se do boje, na humno, které olovem zalité bylo.

„Švagre, ulap ma a vraz ma, koľko vládzeš, do toho olova!“ – Valibuk se nedal ponoukat, chytil draka a po pas do olova ho vrazil. Drak z olova vyskočil a vrazil Valibuka doň výše pasu. Valibuk z olova vyskočil a vrazil doň draka až po hlavy. Potom uchopil cep a všech šest hlav mu roztrískal.

Potom odešel ke kněžně do světnice a pravil jí: „Krásna kňazna, urob so mnou, čo chceš, tvoj muž od mojich rúk umrel.“

„Ach drahý víťaz, požehnané sú tvoje kroky! Ja sa ti neviem čím odmeniť, že si ma oslobodil!“ – I skočila k němu, líbala ho i objímala radostí. „No,“ řekl Valibuk – „bud' nahotove, pokiaľ sa vrátim, lebo ja i tvoje sestry chcem vyslobodiť a odprevadiť vás k vášmu drahému otcovi.“ – Řka to, odešel. – Přišel k druhému, ještě krásnějšímu zámku a tu zase rovno do světnice vešel. Seděla tam prostřední dceř královská, všecka ztrápená. Jak viděla člověka, ožila radostí, ale srdce ji zabořelo, když pomyslíla, co se bude s ním dítí. – „Ach milý človeče, kohože tu hľadáš?“ ptala se ho. „Těba, pekná kňazna,“ odpověděl Valibuk.

„Ach utěkajže, muoj drahý, z tohoto mesta, tu nič něnabuděš. Ak sa muoj muž, drak s děviatima hlavami, vráti a tu ťa dostihně, naraz ťa zožerie.“

Vtom povstal hřmot náramný; drak hodil si domů bud-

³³ Svačina.

zogan šedesáte centů těžký, aby se nemusel s ním nésti. Valibuk vyběhl před práh, budzogan zdvihl a na šedesáte mil hodil ho nazpět.

Drak vida, že se mu budzogan vrátil, zabručel a domů si ho nesl. Kněžna zatím Valibuka do komory schovala. Jak vkročil drak do světnice, hněvem rozpálen, prohlížel všechny kouty, plamen mu z úst sršel, i zařval: „Fuj, človečina, fuj!“

„Ach milý muži, kdeže by sa ti tu vzala, veď to vieš, že tu nikdy človek něbol ani něbudě,“ odpověděla kněžna.

Ale drak fučel po světnici a poznovu zařval: „Fuj, človečina, fuj! Či ho vydáš, či něvydáš? Keď nie, najprú těba, potom toho zožeriem!“ – Tu se vrhla přestrašená kněžna před ním na kolena a prosila: „Prijmi ma na milost i mojho brata, ktorý ma prišol navštíviť!“

„Na milost vás beriem,“ odpověděl drak, „nach len tvoj brat sem prídě, ja sa po priateľsky s ním poshovárať chcem.“

Valibuk přišel, vítali se, a jeden druhého okem přeměřil od hlavy do paty.

„Švagre, či si ty to ten vítaz, čo muoj budzogán nazpak hodil?“ – ptal se drak.

„Ja som!“ odpověděl Valibuk.

„Nože no, zajedzme si, po večeri puojdeme naše sily skúsiť.“ – K večeri přinesl drak železný chléb a olověný nůž. „Zajedz si, švagre, a posilni – so mnou robotu buděš mať,“ pobízěl drak. – „Ja som dost mocný, ani mi mocnějším byť nětreba. Ale ak ty potrebuješ, najedz sa,“ odpověděl mu smělý šuhaj.

Drak jedl, až mu jiskry od zubů přšely; Valibukovi dala kněžna jíst.

„Nuž podme už na priestor³⁴ a skúsmo, kdo je mocnější!“ řekl drak, když se byl najedl.

Vyšli na humno, které bylo železem zapuštěné. „Ulap ma

³⁴ Na prostor.

ty najprú, lebo ak ťa ja skorej³⁵ ulapím, hádam, že nĕbudĕš mať viac času mĕna ulapiť,“ – řekl drak.

„Ej, keď si tak trúfaš, len ťa za to nĕulapím. Tu som, chyt ma ty najprú, muoj život ti je na vuolu“ – odpovĕdĕl mu Valibuk.

Vtom drak opáše Valibuka a mrští jím do ťeleza po samĕ paží. – Valibuk ale tak hbitĕ ze ťeleza vyskočil, ťe polovici humna s sebou vytrhl. – Tu drakovi srdce odpadlo. „Nuž veď aťda dost budĕ, mohli sme si pokoj dať,“ pravil.

„Pokoĭ,“ zvolal Valibuk rozhnĕvĕn, „ozaj pokoj, len skorej vĕm, panĕ ťvagre, musím ukĕzať, ako sa koly do stromou zabíjajú!“ Vtom ulapiv draka, tak silnĕ ho do zemĕ zarazil, ťe se jen na hlavách zastavil. „Nože, poď von!“ volal naň, ale drak se pohnouti nemohl. I chytil Valibuk cep a vĕschny hlavy drakovi roztřepal na prach. Potom vrátil se ku knĕžnĕ: „Milá knĕžna,“ pravil jí, „ty si od tvojho muťa oslobodzená, teraz ale, pokiaľ sa nĕvrĕtim a tvoju sestru oslobodím, do cesty sa hotuj, potom vĕs k vĕšmu otcovi zavediem.“ – Knĕžna mu dĕkovala, a on bez meškání k třetímú zámku se ubíral. – Ten byl nejkrásnĕjší, vĕscko se od zlata třpytilo, takže nemohl oči na nĕm dost napásti. – Svĕtnice byla ale nejkrásnĕjší. Knĕžna smutnĕ se po ní procházela. Jak Valibuka spatřila, div ťe nepadla od radosti a ťalu.

„Ach človeče,“ zvolala, „načože si ty sem prišol? Utĕkaj, ak len muožeš, muoj muť, drak s dvanáť hlavami, hnĕď sa vrĕti a zoťerie ťa!“ – Tak ho s pláćem napomínala, neboť jí bylo mladĕho líto. Ale Valibuk jí řekl: „Eh knĕžna, lenže sa nĕtráp, veď sa ja tvojho muťa nĕľakám!“ – Vtom se zem zatřásla; drakův budzogan přĕd zámkem dopadl. Prudce letĕl, neboť ho drak na sto mil daleko zalúčil³⁶. – Valibuk vyskočil ven, budzogan zdvihl, po dvakrát jím nad hlavou zvrtnul (zatočil), potom ho na dvĕ ťĕ mil daleko hodil. Tak v povĕtrí zahućel, jako neĭhroznĕjší bouře kdyť se ťene. –

³⁵ Dřĕve. ³⁶ Spustil jakoby z luku.

Drak se musel zpátky pro budzogan vrátit; proklínaje hodil si ho na plece a rozjeděn domů pospíchal. Všecek rozsršen vstoupil do světnice. Kněžna Valibuka ukryla, ale drak ho hned zapáchl. „Fuj, človečina, fuj!“ zařval jako vůl a na ženu se obořil. „Koho tu máš, vyvadluj³⁷ ho, síce ťa prehltnem!“ Kněžna div neomdlela. –

„Čože mám robiť, už ti len praudu poviem, prišol ma muoj brat navštíviť. Ach, ale ťa prosím, ukroť svoj hněu a něublíž mu“ – pravila mu kněžna. „Dobre, tvoj brat je muoj švagor. Len ho prived' sem, chcem si s ním povečerať!“ – Valibuk prišiel. „Vítaj, švagre“ – pravil mu drak hromovým hlasem, „či si ty to, čo si mi muoj budzogán zahodil, že som sa za ním musel vracat' a na pleci ho vláčiť domou?“

„Ja som!“ řekl Valibuk.

„Ty si chlap!“ řekl drak, „počul som i od Loktibrady o ťebe, že ma príděš navštíviť. Sem tvoju pravú ruku, nach ťa statočne privítam.“ – Stiskli si ruce; Valibukovi krev zpod nehtů vystříkla, ale drak měl kosti v prstech rozmačkané. Zapištěl bolestí. „Ej,“ povídá, „či to dakdo slýchal, že si ty taký chlap! Ale si len zavečerajme, potom sa opáčime, kdo sme, čo sme. Lebo by to len veľká potupa bola, keby tvoja jedna hlava nad mojimi dvanástimi panovať mala!“ – Přinesl drak ocelový chléb a mosazný nůž a pobízeli Valibuka, aby jedl.

„Něpotrebujem sa ocelovať,“ řekl mu Valibuk, „mňa mať moja za dēvať rokou naveky ocelovala a Boh ma zahartoval³⁸ – na tom prestanem. – Ale po tvojich prstoch poznávam, že si sa ty ešte dost nězahartoval, no tedy sa len naoceľuj!“ – V draku kypělo jako v kotli. Opatrná kněžna viděla, co se děje, i donesla Valibukovi od svého jídla a prsten mu dala, který mu síly za sto chlapů přidal. Valibuk jí poděkoval, občerstvil se a potom šli s drakem na prostranné humno. Na ocelovém humně doboha se hotovili. – Drak začal dvanácti

³⁷ Vyzrad, vyjev. ³⁸ Zakalil.

chvosty³⁹ okolo sebe šibati, pukati, svíjeti se, řval a plameny šlehal z úst; kam stoupil, všecko pod ním praštělo, a jak zařval, všecko se třáslo.

„Hoj čože,“ začal se najednou zdúvať⁴⁰, „či ja mám s takou muchou bojovať, hanba a večná pokuta mi budě, že sa s tēbou babrím⁴¹. Ale nič to preto – vdýchni tvoju dušu, komu chceš, lebo keď ťa raz ulapím, viac nēdýchneš.“ „A ty, Harfa“ – (Harfa byl jeho kuň, s dvanácti křídly, na kterém se nosíval) – „nēhraj, a ty, ptáku, nēspievaj, pokiaľ ho zo sveta nēznēsiem!“ – Po tēch slovech uchytil Valibuka, mrštil jím, až se po pas do ocele zaryl. – Valibuk ale hbitě vyskočil, popadl draka a tak prudce ho do tvrdého ocele vrazil, jako skálu do vody, že se mu hned dvě hlavy otrásly a zemdlely. – Valibuk skočil, chytil cep a ostatní hlavy mu posrážel jako jablka. – Potom si chvílku oddechl. – Křídlatý kuň zmizel a pták odletěl. – Valibuk se vrátil ku kněžně do zámku.

„Krásna kňazna,“ oznamoval jí radostně, „už som moju prácu dokonal. I tēba i tvoje sestry som od vašich pekelníkou šťastlive oslobodil. Teraz k vášmu otcovi vás odvediem, ale najprú, čo sa ti páci, so sebou pober!“

„Velký Boh ťa požehnaj!“ odpovéděla kněžna. „Ja na tvoju lásku nikdy nēzabudnēm. Ja nielen nēktorie veci, ale celý zámok so všetkými poklady ľahko odnēsiem. Mám jeden prútik, keď tým na zámočnú bránu udērím, celý zámok sa na zlaté jablko obráti.“ –

Tak se i stalo. Jak ze zámku vyšli, kněžna bránu zavřela, uhodila na ni proutkem, a zámek proměnil se v zlaté jablko, které si kněžna schovala. – Šli k druhé sestře, a i ta měla proutek, kterým si svůj zámek v zlaté jablko proměnila. – Tak i třetí. Potom, když už všechny svoje zámky při sobě měly, vedl je Valibuk k onomu otvoru, kudy byl dolů přišel. – Potom je připravil a jednu po druhé vytáhli chlapci nahoru; nejmladší, od které měl Valibuk prsten na prstě, naposled. –

³⁹ Ohony. ⁴⁰ Nafukovat se. ⁴¹ Špiním.

Přišla řada na něho; ale on byl šuhaj opatrný, myslel si, aby ho od polovic dolů nespustili; přivázal místo sebe velký kámen na provaz, aby zkusil, zdali jsou poctiví. –

„No,“ povídají si ti nahoře, „to už je Valibuk taký těžký!“ Jak byl asi v polovici, tu náhle provaz přeřezali a kámen s velkým hřmotem dolů spadl a na drobné kousky se roztřískal. „No hľa, tak by som ja bol pochodil!“ – řekl si Valibuk, když to viděl. – Rozžalen chodil v podzemním světě sám a bloudil tam po celých sedm roků. – Jak se tam potuloval, pozoroval, že na jedné skále každý rok jakýs veliký pták vejce snáší, ale že ani jediné mladé vychovati nemůže. Vždy mu je cosi sežralo. Ten pták bol Kmochta pták, a co mu mláďata žral, byl veličizný had. Když to Valibuk vyzkoumal, na hada lašoval⁴², a jak chtěl zase do hnízda lézti, zabil ho. –

Za krátký čas přiletěl Kmochta pták a velice se zaradoval, vida tam mládě živé; myslel, že zase zhynulo. Tu spatřil Valibuka.

„Ach dobrý človeče, ažda si to ty moje mladé od smrti zachoval? Veru ti všetko dám, čo si len zažiadaš!“ – řekl mu pták.

„Veru ja,“ pravil mu Valibuk, „tam toho hada zabil. Ale ťa prosím, len ma z tohoto podzemského sveta oslobodz!“

„No dobre, i to sa ti muože stať,“ řekl mu na to pták, „len nasol sto volou a prihotuj sto sudou vody, keď budem hore s ťebou letieť a z pysku mi plameň budě blčať, tak mi vždy cent mesa a okou vody podaj.“

Valibuk s radostí sto volů zabil, nasolil, i vodu přihotovil, a když bylo vše přihotoveno, na ptáka se vším vysedl. – Letěli dlouho, dlouho, a když ptákovi plamen z úst šlehal, vždy mu hodil cent masa a okov vody mu podal. Než maso již došlo, konec cesty nebyli a pták měl hlad. – Tu si Valibuk rychle kus masa z nohy odřezal a ptákovi hodil. – Potom hned na boží světlo šťastně se dostali.

⁴² Sledoval ho, stopoval.

„Ej,“ povídá Kmochta pták, když s něho Valibuk slezl, „či to bolo dobré maso, čo si mi naostatok hodil!“

„Veru,“ usmál se Valibuk, „to bolo z mojej nohy, lebo mi už došlo.“

„No,“ řekl mu pták, „ved' ja ti to zahojím, len či smo šťastně vyšli.“ – I dal mu na nohu lístek jakýs, a hned se mu rána zahojila a maso narostlo. –

Valibuk se ptákovi pěkně poděkoval a šel do královského města. Celé město bylo červeným sukнем pokryto! –

„Čože tu za novina?“ ptał se jednoho měšťana. „Veru velmi dobrá; tri kráľouské dcéry sa našly a najmladšia sa dněs za jedného, čo ich oslobodil, vydáva“ – odpovėděl měšťan. – Tu chvátał Valibuk rychle do kráľovské paloty⁴³, kde se hostina strojila. Kněžna přikázala, aby každého, byť i žebrák byl, vpustili, a co žádá, aby mu dali. – Valibuk vejda do pitvora⁴⁴, prosil o pohár vína. Kněžna hned kázala červeného vína do svého poháru nalíti a jemu podati. Valibuk do polovice vypil a vpustiv do poháru prsten, co mu kněžna v podzemním zámku na památku dala, pohár kněžně vrátil.

Jak prsten kněžna v poháru spatřila, vyskočila, radostně zvolajíc: „Tento je ten opravdivý Valibuk, čo nás oslobodil, a nie Skalymej, čo má kamenné srdce a povraz Valibukovi odrezal. – Ja som Valibukovi tento prstěň darovala a vernost' mu slúbila!“ – Po těch slovech k svému slúbenci přiskočila. –

Skalymeje ze zámku vyhnali a Železomej šel s ním. On byl sice s nejstarší kněžnou již sdán, ale ho ona ráda neviděla, neboť jestli i ráno čist byl, až se třpytil, do večera přece vyhlížel jako rzavé železo. Nebyl do stříbrného zámku súci. Valibuk se hned se svou kněžnou sesobášil⁴⁵ a dlouho žili v zlatém zámku svém a žijou potud, jestli neumřeli.

⁴³ Síně. ⁴⁴ Předsíň. ⁴⁵ Sdal – dal oddat.